

Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávva 2050

Oassálastin- ja árvoštallanplána

Eanagottestivra 2.12.2024 § 161

LAPIN LIITTO

GOVVÁDUSBLÁÐÐI

Almmustahttima namma: Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávva 2050

Almmustahttu: Lappi lihttu

Dahkki: Lappi lihttu

Almmustahttinráiddu namma ja ráidonummir

Almmustahttináigi

ISBN

ISSN

Čoahkkáigeassu

Čoavddasánit

Guovlluplánen, Lappi, eanagottelávvalánen, Lappi dorvvolašvuodamuddoeanagottelávva 2050, oassálastin, váikkuhusaid árvoštallan

Fuopmášuhttimat

Sisdoallu

Čoahkkáigeassu.....	5
1. Eanagottelávid dárkkistandárbu	6
2. Eanagotteláva vuolggačuoggát	6
2.1 Láhkaásaheapmi mii stivre	6
2.2 Riikkaviidosas guovlluideavahanmihttomearit.....	7
2.3 Guovlluovddideami deaddočuoggát 2024–2027	8
2.4 Eanagotti plánen ja LAPPI-soahpamuš.....	9
2.5 Eanagottelávva.....	10
2.6 Eanagottelávadilli	10
2.7 Lávva- ja váikkuhusguovlu	11
3. Mihttomearit temáid guovdu ja dárbbaslaš čielggadusat oktan gáldomateriálain	11
3.1 Johtalusvuogádat ja dorvvolašvuohta	11
3.2 Earát.....	13
4. Váikkuhusaid árvvoštallan	14
5. Searvadeapmi ja vuorrováikkuhus	16
5.1 Oasálaččat	16
5.2 Searvadanmeannudeapmi ja vuorrováikkuhus.....	17
5.3 Máhcahat oassálastin- ja árvvoštallanplánas	18
5.4 Mearrádusdahkan	19
6. Stáhtaid rájáid rasttildan birasváikkuhusat	19
7. Áigetávval.....	20
8. Oktavuodadieđut.....	21
9. Gáldologahallan	22

Čoahkkáigeassu

Lappis eanagottelávvaplánen lea ovdánan muttuid mielde guovllugiielddaid bokte ja fidnomuddoeanagottelávvan. Mihttomearrin lea sirdášuvvat guvllolaš eanagottelávvaplánemis muddoeanagottelávvaplánemii, mas Lappis fámus lean eanagottelávat beaiváduvvojit golmma olles eanagotti gokčevaš muddoeanagottelávaiguin. Vuosttas muddoeanagottelávva (gárvvistuvvo 2025-2027) sisttisdoallá johtalusvuogádaga ja dorvvolašvuoda. Nubbi muddoeanagottelávva sisttisdoallá earret eará turismma guovlluráhkadusa, energiija ja ekologalaš oktavuodaid. Goalmmát muddoeanagottelávva sisttisdoallá eará guovlluráhkadusa osiid, mat eai leat čujuhuvvon ovddit muddoeanagottelávain, dego ássama ja áhpásmuhttima guovlluvárremiid.

Oassálastin ja árvvoštallanplána (OÁP) lea eanageavahan- ja huksenlága 63 § čuvvon plána eanagotteláva oassálastin- ja vuorováikkuhusmeannudemiin ja váikkuhusaid árvvoštallamis (EHL 132/1999). Eanagottelávvaplánema stivre eanageavahan- ja huksenláha (1.1.2025 rájes Guovlluideavahanláha). Eanagottelávas buktojuvvojit ovdan guovlluid geavaheami ja servodatráhkadusa vuodđojurdagat ja čujuhit eanagotti ovddideami dáfus dárbbalaš guovlluid.

Muddoeanagotteláva mihttomearrin lea beaivádit geopolitihkalaš dili geažil fámus lean eanagottelávaid ja vástidit eanageavaheami plánema dáfus nuppástusaide doaibmabirrasis, eandalii johtalusvuogádaga ja dorvvolašvuoda dáfus. Guovddáš mihttomearrin lea maiddá dahkat oktilažžan guvllolaš eanagottelávaid plánenmearrádusaid. Mihttomearrin muddoeanagottelávas lea čujuhit Lappi johtalusstrategiijas 2050 oaivvilduvvon johtalusvuogádaga guoskevaš ovddidanmihttomeriid ja váldit vuhtii bealuštanfámuid dárbbuid eanageavaheamis.

Lassin mihttomearrin lea čujuhit guovddáš stuorra industriija- dahje vuorkaráhkadusaid guovlluid. Muddoeanagotteláva gárvvisteamis váldojit vuhtii stáhtarádi mearrádusat, mat gusket kulturárbbi, eanadatguovlluid ja arkeologalaš guovlluid. Mihttomearrin lea maiddá čielggadit viiddis M-álgosaš guovlluvárremiid doaibmama dán doaibmabirrasis. Muddoeanagottelávas sáhtá čujuhit maiddá eará lávvaproseassa áigge ovdan boahtán dárbbuid.

Oasálaččat láva gárvvisteapmái leat eanageavahan- ja huksenlágas meroštallon oassebealit (62 §). Oasálaččain lea vejolašvuolta guodđit máhcahaga eará muttuin ja mánggain eará vugiiguin. Eanagotteláva johtui bidjamis mearrida eanagotteráđđehus. Eanagotteláva dohkkeha Lappi lihtu váldostivra. Dohkkehanmearrádusas lea vejolaš váidalit Davvi-Suoma hálldahusriektái.

1. Eanagottelávid dárkkistandárbu

Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagotteláva 2050 mihttomearrin lea beaivádit geopolitihkalaš dili geažil fámus lean eanagottelávid ja vástidit eanageavaheami plánema dáfus nuppástusaide doaibmabirrasis. Mihttomearrin lea gárvvistit olles Lappi eanagotti gokčevaš vuosttas muddoeanagottelávva, mas deaddočuokkisin leat johtalusvuogádat ja dorvvolašvuotta.

2. Eanagotteláva vuolggačuoggát

2.1 Láhkaásaheapmi mii stivre

Eanagottelávaplánema stivre eanageavahan- ja huksenláhka (1.1.2025 rájes Guovlluideavahanláhka). Eanagottelávas buktojuvvojit ovdan guovlluid geavaheami ja servodatráhkadusa vuodđojurdagat ja čujuhit eanagotti ovddideami dáfus dárbbášlaš guovlluid. Guovlluvárremiid čujuhit dušše dan bokte ja dainna dárkilvuodain go guovlluid geavaheami guoskevaš riikkaviidosaš dahje eanagotti mihttomeriid dáfus dahje eanet go ovttá gielda guovlluid geavaheami oktiiheiveheapmin lea dárbu (EHL 25 §).

Ođđa guovlluideavahanláhka sisttisoallá riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriid, lávvaplánenvuogádaga ja mearraguovlluplánema guoskevaš njuolggadusaid. Mihttomearrin lea, ahte ráđđehus sáhtá addit láhkaevttohusa riikkabeivviide giđđačoakkánbajis 2025. Jus Guovlluideavahanláhka dohkkehuvvo, gárvvistuvvo Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávva 20250 ođđa lága njuolggadusaid mielde.

Eanageavahan- ja huksenlága nuppástusa mielde (boahtán fápmui 1.1.2020) guovlluideavaheami plánemis galgá dorvvastit eanabealušteami, rádjedorvvolašvuoda ja rádjebearráigeahču, álbmotsuodjaleami ja fuolahansihkkarvuoda gáibidan ovddidandárbbuid ja sihkkarastit, ahte dain vástidan báliid doaibmavejolašvuodát eai heajuduvvo (EHL 4 a §).

Eanagotteláva sisdoallogáibádusaid mielde (EHL 28 §), láva gárvvistettiin galge giddet earenoamáš fuomášumi:

- 1) eanagotti vuogáš guovllu- ja servodatráhkadussii;
- 2) guovlluid geavaheami ekologalaš suvdilisvuhtii;
- 3) birrasa ja ekonomijja dáfus suvdilis johtalusa ja teknihkalaš fuolahusa ordnemiidda;
- 4) čáhce- ja eanaávnasriggodagaid suvdilis ávkkástallamii;
- 5) eanagotti ealáhuseallima doaibmaevttuide;

- 6) eanadaga, luondduárvvuid ja kulturárbbi gáhttemii; ja
- 7) áhpásmuhttimii heivvolaš guovlluid reahkkámii.

Láva gárvvistettiin galgá maiddá fuolahit guovlluid ávkkástallama ekonomalašvuoda ja dan, ahte eanaeaiggádii dahje eará vuoigatvuoda hálddašeaddjái ii šatta govttohis stuorra hehttehus. Láva gárvvistettiin galgá čielggadit, gean ollašuhttima vuollái lávva ja dan gáibidan doaibmabijut gullet.

Ovdalis dán paragrafas máinnašuvvon áššiid galgá čielggadit ja váldit vuhtii dan mielde go eanagotteláva doaibma almmolaš lávvan gáibida. (EHL 28 §).

2.2 Riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomearit

Váldegottalaš guovlluideavahanmihttomearit (VGM) leat oassi eanangeavahan- ja huksenlága čuovvu guovlluideavaheami stivrenvuogádaga. Dain mearrida stáhtaráđđi. Mihttomearit sáhttet guoskat áššiid, main lea:

- guovlluráhkadusa, guovlluid ávkkástallama dahje johtalus- dahje energijafierpmi dáfus riikkaidgaskasaš dahje viidasut go eanagottalaš mearkkašupmi;
- mearkkašahtti váikkuhus našuvnnalaš kultur- ja luondduárbái, dahje
- riikkaviidosaččat mearkkašahtti váikkuhus ekologalaš suvdilvuhtii, guovlluráhkadusa ekonomalašvuhtii dahje mearkkašahtti birasvahágiid garvimii.

Eanagotti plánemis ja eará guovlluideavaheami plánemis galgá fuolahit riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriid vuhtii váldimis nu, ahte ovddidat daid ollašuhttima.

Riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomearit leat juhkkoujvovon viđa sierra áššeoppalašvuhtii:

- Doaibmi servodagat ja suvdilis lihkadeapmi
- Beaktilis johtalusvuogádat
- Dearvvaslaš ja dorvvolaš biras
- Eallinfámolaš luonddu- ja kulturbiras ja luondduriggodagat
- Ođasmuvvannávccalaš energijafuolahus

Riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriiguin ovddidat riikkaviidosaš johtalusvuogádaga doaibmama ja ekonomalašvuoda ovddidemiin vuosttažettiin juo dálá johtalusoktavuodaid ja fierpmádagaid sihke sihkkarastimiin gáibádusaid sierra johtalushámiid ja -bálvalusaid oktasašatnui vuodđuduvvan mátk- ja fievrridangehtegiidda sihke dávvir- ja personjohtalusa čuolbmabáikkiid doaimmalašvuhtii. Lassin dorvvastat riikkaidgaskasaččat mearkkašahtti johtalus- ja gulahallanoktavuodaid joatkevašvuoda ja

ovddidanvejolašvuodaid sihke riikkaidgaskasaččat ja riikkaviidosachčat mearkkašahtti hámmaniid, girdinstašuvnnaid ja rádjerasttildanbáikkiid ovddidanvejolašvuodaid.

Suoma oppalašdorvvolašvuoda dáfus lea guovddáš ášši sihkkarastit servodaga doaibmanávcca ja ovddidit riikkavuložiid dorvvolašvuoda ja buresveadjima. Guovlluideavaheamis lea dárbu sihkkarastit váldegotti oppalašdorvvolašvuoda gáibádusaid, eanabealušteami, rádjebearráigeahču, gádjundoaimma ja fuolahansihkkarvuoda dárbbuid. Bealuštanfámuid doaimmaide lea mihtilmas dat, ahte daid váikkuhusat ollet anus lean guovlluid olggobeallái. Doaibmagáibádusaid dorvvasteapmin guovlluideavaheamis leage dárbu giddet earenoamáš fuomášumi daid guovlluideavaheami ráddjehusaide, mat bealuštanfámuid ja rádjebearráigeahču doaimmas ja ovddideamis šaddet. Riikkaviidosas guovlluideavahanmihttomeriin váldet vuhtii servodaga oppalašdorvvolašvuoda dárbbut, eandalii eanabealušteami ja rádjebearráigeahču dárbbut ja dorvvastit daidda doarvái guvllolaš ovddidaneavttuid ja doaibmavejolašvuodaid.

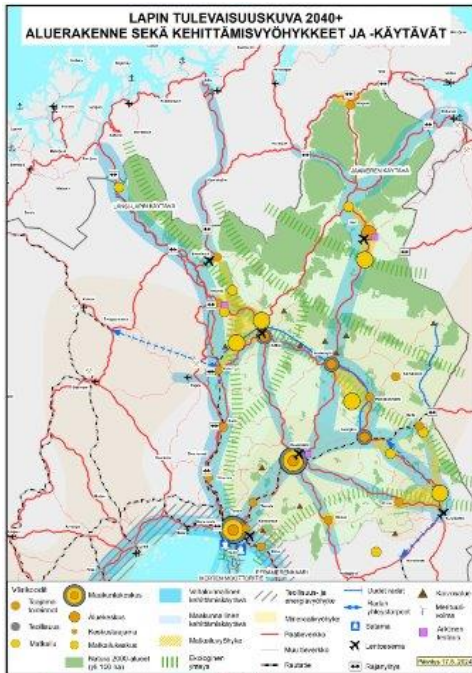
2.3 Guovlluovddideami deaddočuoggát 2024–2027

Guovlluovddidanmearrádus 2024–2027 sisttisdoallá Petteri Orpo ráddehusbaji guovlluovddideami deaddočuoggáid ja mihttomeriid, maidda ministeriját čatnasit. Guovlluovddidanmearrádus stivre eará hálldahussurggiid ja eanagottiid lihtuid guovlluovddideami ja daid doaibmabijuid oktiiheiveheami. Eanagottiid lihtu váldet vuhtii guovlluovddidanmearrádusa iežaset strategiiigaiguin ovtasbarggus gielddaiguin, gávpogiiguin ja eará doaibmiiguin. Guovlluovddidanmearrádusa deaddočuoggát leat:

- Suvdilis eallinfápmu ja investeremat
- Buresveadjin álbmot ja servošat
- Geasuhanfámolaš eallinbiras ja mánggahámat luondu

Oppalašdorvvolašvuolta, riikkaidgaskasašvuolta ja guvllolašvuolta leat buot deaddočuoggáid čađačuohppi viŋkilat. Guovlluovddideami ja deaddočuoggáid ovddideami gáibádussan leat: guovlluid olahttuvuohta, bargofámu oažžun ja barggolašvuolta sihke máhttin ja čuvgehus, maid almmá mánggaid deaddočuoggáid mihttomeriid ii leat vejolaš olahit.

2.4 Eanagotti plánen ja LAPPI-soahpamuš

Govva 1: Lappi-soahpamuša 2022-2025 gaskaárvoštallama čuvvon boahtte-vuodagovva 2040+ (Lappi eanagotteráđdehus 17.6.2024)

Eanagotti plánemii gullet eanagotteplána, guovlluid ávkkástallama plánema stivren eanagotteplána ja guvllolaš ovddidanprográmma dahjege eanagotteprográmma. Guvllolaš ovddidanprográmmas ásahuvvo sierra lágas guovlluidovddideamis ja ráhkadusruhtaráju hálddašeamis. Lappi eanagotti plánemis fuolaha Lappi lihttu. Eanagotti plánemis váldojit vuhtii stáhtaráđi addán riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomearit. Eanagottelávva konkretisere riikkaviidosaš mihttomeriid ja heiveha daid oktii eanagottálaš ja báikkálaš mihttomeriiguin. Eanagotteplánas eai leat riekteváikkuhusat, muhto dat lea vuolggasadji eará eanagotti plánemii. Lappi-soahpamušas leat ovtastuvvon guokte eanagottálaš plánenáššegirjji, eanagottestrategiija 2040 ja eanagotteprográmma 2022-2025. **Lappi-soahpamuša áigot beaivádit jagi 2025 áigge.**

2.5 Eanagottelávva

Eanagottelávva lea oppalaš plána guovlluid geavaheamis eanagottis dahje dan oasseguovllus. Eanagotteláva áigesikten lea 10-30 jagi. Eanagottelávaplánema stivre eanageavahan- ja huksenláhka ja -ásahus. Eanagotteláva dohkkeha Lappi lihtu váldostivra. Dohkkehanmearrádus lea vejolaš váidit Davvi-Suoma hálddahušiektái.

Eanagottelávva ovdanbuktojuvvo kárttain. Lávvi gullet maiddái lávvamerkemat ja -mearrádusat. Lassin lávvi gullá čilgehus, mas mitalit plána mihttomeriid, čovdosiid ákkaid, govvádus ja váikkuhusaid árvvoštallan (EHL 29 §).

Eanagottelávas buktojuvvo ovdan guovlluid ávkkástallama ja servodatráhkadusa prinsihpat ja čujuhit eanagotti ovddideami dáfus dárbbášlaš guovlluid. Guovlluvárreimiid čujuhit dušše dan bokte ja dainna dárkilvuodain go guovlluid geavaheami guoskevaš riikkaviidosas dahje eanagotti mihttomeriid dáfus dahje eanet go ovttá gielda guovlluid geavaheami oktiiheiveheapmin lea dárba (EHL 25 § 4 mom.)

2.6 Eanagottelávpadilli

Lappis eanagottelávaplánen lea ovdánan muttuin guovllugielddaid muddoeanagottelávaid mielde. Lappis leat fámus guovllolaš eanagottelávat: Duottar-Lappi eanagotteláva (ožžon lága fámu 16.5.2021), Oarje-Lappi eanagottelávva (ožžon lága fámu 11.9.2015), Roavvenjárgga ja Nuorta-Lappi eanagottelávva, (gulahuvvon fápmui 21.9.2022) ja Davvi-Lappi eanagottelávva 20240 (gulahuvvon fápmui 18.9.2024).

Govva 2: Lappi eanagottelávaplánendilli 2024

Lassin muddoeanagottelávvan Lappis leat fámus: Lappi mearra- ja riddoguovllu bieggafápmoeanagottelávva (16.7.2005), Giema-Durdnosa guovllu ađafápmoeanagottelávva (21.9.2011), Sokli ruvkefidnu muddoeanagottelávva (16.5.2021),

Suhanko ruvkefidnu muddoeanagoddelávva (12.22016) ja Giema-Dordnosa guovllu ađafápmoeanagotteláva muhtumassii gomiheapmi (16.2.2017).

Dál jođus leat golbma ruvkefidnuid muddoeanagotteláva: Rajapalojen, Sakatti ja Ikkari ruvkefidnuid muddoeanagottelávat.

2.7 Lávva- ja váikkuhusguovlu

Lappi muddoeanagottelávva 2050 gokčá olles Lappi eanagotti guovllu. Plánaguovllus leat oktiibuot 21 gieldda ja 5 guovllugieldda. Muddoeanagotteláva váikkuhusguovlu lea Lappi eanagotti lassin Ruođa, Norgga ja Ruošša lagašguovllut, ja máddin Davvebađaeatnama eanagoddi.

Muddoeanagottelávvguovllus sámiid ruovttuguvlui (láhka sámedikkis 17.7.1995/974) gullet Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddaid guovllut ja Soađegili gielddas lean Sámi bálgosa guovlu.

3. Mihttomearit temáid guovdu ja dárbblaš čielggadusat oktan gáldomateriálain

Lappi dorvvolašvuođa- ja johtalusmuddoeanagotteláva 2050 mihttomearrin lea vástidit doaibmabirrassa nuppástusaide eanageavaheami plánema bokte. Eandalii geopolitiikalaš dili nuppástus lea bajidan fuolahansihkkarvuođa ja soalddátlaš lihkadeami deaddoárvvu eanagotti plánemis. Mihttomearrin lea gárvvistit olles Lappi eanagotti gokčevaš vuosttaš muddoeanagotteláva, mas deaddočuoggán leat johtalusvuogádat ja dorvvolašvuohta.

Fápmui boadedettiin muddoeanagoddelávva gomiha das dahkkojuvvon čovdosiid bokte guovllus fámus lean eanagotteláva.

3.1 Johtalusvuogádat ja dorvvolašvuohta

Johtalusvuogádaga bokte muddoeanagottelávas mihttomearrin lea dahkat eanagoddái čitnaneutrála, jierpmálaš ja globála nuppástusaide vuogáiduvvan johtalusvuogádaga. Muddoeanagottelávain ovddidat johtalusa bázahusaid geahpedeami Lappis. Suoma ja Ruođa Natoi searvama ja Suoma ja Amerihká guovttágaskasaš

bealuštanovttasbargosoahpamuša (DCA) dahkama mielde soalddátlaš lihkadeapmi Lappi guovllus bohtá jáhkkmis lassánit bohttevuodas. Lassin Giema ja Durdnosa hámmaniid mearkkašupmi deattuhuvvo fievrridanfávlliid sirdašuvadettiin bohttevuodas nannoseappot oarjjabeale Eurohpá guvlui. Soalddátlaš soddjilvuohta gáibida johtalusvuogádagas doarvái duppalávkkástallanvuloš ja doaibmasihkkaris logisttalaš infra mielde logadettiin gáibádusaid deavdán čuoimmaid ja daid ovttahtán multimodála manahagaid. Dorvvolašvuhtii ja geopolitihkalaš dillái čuohcán rievdadusat maddái dálkkádatrievidan ja eará rievdadusat riikkaidgaskasaš gávppi deaddočuoggáin sáhttet hábmet bohttevuodas johtalusfierpmi ovddidandárbbuid.

Geopolitihkalaš dili nuppástusa dihtii Lappi geaidno- ja ruovdemáđiioktavuodaid mearkkašupmi Davvi-Atlántta hámmaniidda lea badjána ovddežis. Mihttomearrin muddoeanagoddelávas lea čujuhit Lappi johtalusstrategiija čuvvon mearkkašahhti ovddidanvuloš dahje buoridanvuloš geaidnooktavuodaid, geaidnoluohká nuppástusaid ja vejolaš eará oktavuodadárbbuid. Mihttomearrin lea čujuhit eandalii nuorta-oarjehálti oktavuodaid, dego Guhtur-Bohkká gaskka oktavuođa.

Ruovdemáđiiohtalusa dáfus mihttomearrin lea čujuhit máđiiohtalusa ovddideami oktavuodadárbbuid, dego Duottarruovdemáđidja oktavuođa. Lassin mihttomearrin lea čujuhit Giemaeatnama golbmačiegamáđija váldomáđijas Roavvenjárgga máđijas ja čujuhit váldomáđija guovtte luotta ruovdemáđidjan (Eurohpálaš luoddagovdodat ja dálá luoddagovdodat), dan lassin čielggadit eará ruovdemáđidjaoktavuodaid čujuheami guovtti ruovdemáđidjaluodan muddoeanagottelávvi.

Muddoeanagottelávas mihttomearrin lea čujuhit ođđa bosihanbáikkiid ja lossa johtalusa bálvalusguovlluid ja sirdinlástenguovlluid Duortnus-Háhpárándi ja Roavvenjárgii. Hámmaniid dáfus čujuhat ovddidanvuloš mearrafávlliid sihke Giema ja Durdnosa hámmaniid.

Mihttomearrin lea dasa lassin čujuhit eará dárbbášlaš johtalusoktavuodaid sihke girdingiedde- ja terminálaguovlluid. Girdingittiid beales čujuhuvvo Roavvenjárgga, Giema-Durdnosa, Eanodaga, Gihtela ja Soađegili girdinjohtalusa guovlluid ovddideami nu, ahte duppalávkkástallan váldo vuhtii.

Dasa lassin mihttomearrin lea vástidit Eurohpá viidosas johtalusfierpmi (TEN-T-fierpmi) nuppástusaide, mat sáhttet buktit eanageavaheami ektui nuppástusdárbbuid eandalii váldogeainnus 21 Durdnosis Gilbbesjávraí, mii lea badjánan TEN-T-gokčevaš firpmiin.

Geopolitihkalaš nuppástusaid mielde Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávvi lea dárkkuhus čujuhit bealuštanfámuid dárbbuid eanageavaheamis, dego báhčín- ja hárjehusguovlluid ja áibmojohtalusa čuvvon gaskaboddasaš soalddátgirdinsajiid (omd várreseavunsajiid). Dasa lassin muddoeanagottelávas čujuhit eanagottálaččat mearkkašahhti báhčínšiljuid.

Dasa lassin muddoeanagottelávas mihttomearrin lea čujuhit eanabealušteami, rádjedorvvolašvuoda, rádjebearráigeahču, gádjundoaimma ja fuolahansihkkarvuoda gáibidan ovddidandárbuid ja sihkkarastit, ahte dain vástidan beliid doaibmavejolašvuodat eai heajuduvvo (EHL 4 a §).

Muddoeanagottelávas lea mihttomearrin čujuhit guovddáš stuorra industriija- ja vuorkáhuksema guovlluid dahjege T/Kem-guovlluid, maida sáhtta sajuštit mearkkašahti, váralaš kemikálaid válmmaštan dahje vurkejeaddji lágádusa.

jođus lean ja gárvánan čielggadusat:

- Lappi johtalusstrategiija 2050
- Soađegilli–Gihttel–Ylläs -gaskka ruovdemáđioktavuodačielggadus (gárvánan 17.4.2023)
- Fávledoaimmahaga eurohpalaš ruovdemáđiiluoddačielggadus, gárvána borgemánnu 2025

Čielggadusat mat dárbbasuvvojit:

- Natura-árvvoštallan Guhtur–Riebanjoh’geaidnu
- Natura-árvvoštallan Duottarruovdemáđidja (Soađegilli–Gihttel–Kolari gaskkas)
- Lappi báhčínšilljočielggadus ja ovddidanplána
- Eará vejolaš lassečielggadusat, mat bohtet ovdan proseassa áigge

3.2 Earát

1.3.2022 fápmui boahtán **riikkaviidosaččat árvvolaš eanadatguovllut** inventerejuvvojedje jagiid 2010-2015. Inventerema boadus (VAMA 2021) váldojuvvui eanageavahan- ja huksenlágas oaivvilduvvon riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriid inventeremin stáhtaráđi ásašusain 18.11.2021. VAMA 2021 buhte stáhtaráđi 5.1.1995 inventerema man vuodđun lei prinsihppamearrádus. Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávas 2050 bohtet čujuhit riikkaviidosaččat árvvolaš eanadatguovlluid (VAMA 2021) stáhtaráđi mearrádusa (VNp 18.11.2021 vuodul).

Riikkaviidosaččat mearkkašahti huksejuvvon kulturbirrasat (RKY 2009) lea Musealágádusa gárvvistan inventeren, mii lea stáhtaráđi mearrádusain váldojuvvon eanageavahan- ja huksenláhkii vuodđuduvvan riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriin oaivvilduvvon inventeremiin huksejuvvon birrasa oasil 1.10.2010 rájes. Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagottelávas 2050 bohtet čujuhit riikkaviidosaččat mearkkašahti huksejuvvon kulturbirrasiid stáhtaráđi ásašusa mielde (VNp 22.12.2009) ja heivehit daid merkenvuogi oktilažžan Lappi eanagotti guovllus.

Riikkaviidosaččat mearkkašahtti arkeologalaš čuozáhagaid (VARK) inventeren lea gárvvásmuvvan, ja stáhtaráđis lea mihttomearri dohkkehit dan jagi 2024 áigge. Muddoeanagottelávas bohtet čujuhit riikkaviidosaččat mearkkašahtti arkeologalaš čuozáhagaid (VARK) stáhtaráđi ásahusa mielde Lappi eanagotti guovllus.

Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagotteláva 2050 mihttomearrin lea energiija dáfus beaivádit plánenmearrádusaid ja čujuhit Suoma našuvnnalaš čázafierpmi Lappi eanagotti bokte. Muddoeanagottelávas ráhkkanit čujuhit ođasmuvvi energiija buvttadeami ja daid gáibidan logisttalaš čovdosiid dárbbuid ja fápmolinnjaid. Fápmojođasfierpmi ja čáhcefámu ovddidan- ja nuppástusdárbbut beaiváduvvojit muddoeanagotteláva dáfus. Potentiála bieggafápmorusttegiid guovlluid (bv-guovllut) ii leat dárkkuhus čujuhit čujuhit dán muddoeanagottelávas, go dat gáibidivččii joatkkačielggademiid. Lappii sáhtá sajuštit stuorrage bieggafápmopárkkaid goittotge daiguin eavttuiguin, ahte fidnu guvllolaš váikkuhusat čielggaduvojit gielddalávvaoplánema ja BVÁ-meannudeami oktavuodas. Doarvái olu čielggadusaid vuodul gielddaid oppalašlávvaoplánemiin leat čoavdán bieggafápmoguovlluid, fidnuid guovdu lea árvvoštallama maŋŋá. Oppalašlávva čoavddus ii sáhte leat ruossalassii fámus lean eanagottelávain.

Muddoeanagottelávas mihttomearrin lea čielggadit guovllu dáfus viiddis M-álgosaš guovlluvárremiid doaibmama dálá doaibmabirrasis.

Muddoeanagottelávas čujuhit eará proseassa áigge ilbman beaivádandárbbuid, maid lea vejolaš beaivádit muddoeanagottelávvaoproseassa áigge.

4. Váikkuhusaid árvvoštallan

Váikkuhusaid árvvoštallan lea mihtilmas oassi lávvaoplánemis. Váikkuhusaid guoskevaš diehtu buvttaduvo ja ávkkástallo olles lávvaoproseassa áigge. Váikkuhusaid árvvoštallama vuoddu lávvaoplánemis lea eanageavahan- ja huksenlágas ja ásahus.

Váikkuhusaid čielggadeapmi láva gárvvistettiin (EHL 9 §):

Láva vuodđun galgá leat láva mearkkašahtti váikkuhusaid árvvoštallan plánemis ja dan gáibidan dutkamušain ja čielggadusain. Láva váikkuhusaid čielggadettiin váldo vuhtii láva doaibma ja dárkkuhus. Eanagottelávva lea oppalaš lávva, mii heiveha oktii mihttomeriid mat ollet gielddaid rastá, guvllolaččat, eanagottálaččat ja riikkaviidosaččat.

Láva gárvvistettiin lea dárbbaslaš meriin čielggadit plána ja guorahallojuvvon molssaeavttuid ollašuhhtima birasváikkuhusaid, vuhtii váldimiin servodatekonomalaš, sosiála, kultuvrralaš ja eará váikkuhusaid. Čielggadusaid galgá dahkat olles dan guovllus, mas lávas sáhtá árvvoštallat leat mihtilmas váikkuhusaid.

Váikkuhusaid čielggadeapmi láva gárvvistettiin (EHL 1§):

Eanageavahan- ja huksenlága (132/1999) 9 §:s oaivvilduvvon láva váikkuhusaid čielggadettiin váldojit vuhtii árabut dahkkon čielggadusat ja eará čielggadusaid dárbbaslašvuhtii váikkuhan sivat. Čielggadusat galget addit doarvái dieđuid, vai bastá árvvoštallat plána ollašuhttima eanemus mearkkašahtti njuolggo ja eahpenjuolggo váikkuhusaid:

- 1) olbmuid eallindiliide ja eallinbirrasii;*
- 2) eana- ja baktevuđđui, čáhcai, áibmui ja dálkkádahkii;*
- 3) šaddo- ja eallišlájaide, luonddu mánggahámatvuhtii ja luondduváriide;*
- 4) guovllu- ja servodatráhkadussii, servodat- ja energijaekonomiijai ja johtalussii;*
- 5) gávpotgovvii, eanadahkii, kulturábái ja huksejuvvon birrasii;*
- 6) ealáhuseallima doaibmi gilvvohallama ovdáneapmái.*

Ovdalis máinnašuvvon lassin kártejit váikkuhusaid, mat laktásit dálkkádatrievdama goahcamii ja dálkkádatrievdama vuogáiduvvamii. Eanagottelávvačovdosa gaskavuohta riikkaviidosaš guovlluideavahanmihttomeriide ja eanagottálaš mihttomeriide árvvoštallo sihke válmmaštallan- ja evttohusmuttus. Guorahallat maiddái eanagotteláva sisdoallogáibádusaid (EHL 28 §) ollašuvvama. Natura 2000 -guovlluide čuohtán váikkuhusaid árvvoštallat dárboskáhppoma bokte ja dárbbu mielde árvvoštallan dahkko luonddusuodjalanlága 65 §:a mielde.

Eanagotteláva ollašuhttima váikkuhusat árvvoštallojuvvojit eanageavahanhámiid, merken- ja mearrádusaid ja dárbbu mielde maiddái guovlluid guovdu. Láva ollašuhttima váikkuhusat árvvoštallojit maiddái ollisvuohtan. Váikkuhusaid árvvoštallan johtá dievasmahtti láhkai čađa olles láva gárvvistanproseassa.

Váikkuhusaid árvvoštallanvuohkin geavahuvvojit áššedovdiárvvoštallamiid, bargobájiid ja sierračielggadusaid, mat leat plánamateriálas ja BVÁ-meannudeamis ožžojuvvon dieđuid.

Váikkuhusaidárvvoštallamiid dievasmahttimis sohppojuvvo virgeoapmahaš- ja ovttasbargobeliid ráđđádallamiid. Váikkuhusaid árvvoštallan lea guovddáš oassi vuorrováikkuhussii vuodđuduvvan plánemis ja dasa sáhtta váikkuhit eanagotteláva gárvvisteami sierra muttuin.

Ovdal máinnašuvvon lassin Lappi dorvvolašvuođa- ja johtalusmuddoeanagottelávas 2050 árvvoštallat vejolaš mearkkašahtti váikkuhusaid sámekultuvrii ja boazodollui, dan dásis mii lea eanagotteláva rolla oppalaš guovlluideavaheami plánan.

5. Searvadeapmi ja vuorrováikkuhus

5.1 Oasálaččat

Vuorrováikkuhus láva gárvvistettiin galgá ordnejuvvot nu, ahte daiguin geaid ássamii, bargamii dahje eará diliide lávva sáhtta váikkuhit fuomášahtti láhkai. Virgeoapmahaččain ja servošiin, geaid doaibmasuorggi plánemis giedahallat (oasálaš), lea vejolaš oassálastit láva gárvvisteapmái, árvvoštallat lávvaplánema váikkuhusaid ja cealkit girjjálaččat dahje njálmmálaččat oaivilis áššis (EHL 62 §).

Tabealla 1: Lappi dorvvolašvuoda- ja johtalusmuddoeanagotteláva 2050 oasálaččat ja oassálastin

Bealit	Oasálaččat	Oassálastin
Eanaeaiggádat ja -hálddašeadjijt	Meahciráđđehus, priváhta eanaeaiggádat, oktasašmeahcit, earát eanagottelávvguovllu ja dasa rádjášuvvan guovlluid eanaeaiggádat	Kommeanttat mihttomeriin ja gárvvistanmateriálas ja árvalusas gárvvistanmuttus Oaivilat ja muittuhusat lávvaevttohusas ja -evttohusas oaidnin láhkai doallama áigge ja álbmotdilálašvuodain guovllugielddaid mielde
Dat, geaid ássamii, bargamii dahje eará diliide lávva sáhtta váikkuhit fuomášahtti láhkai	Láva váikkuhusguovllu ássit, láigolaččat, fitnodagat ja daid bargit, lágádusat ja daid geavaheaddjit ja bargit, ealáhusaid hárjeheaddjit, turisttat.	Kommeanttat mihttomeriin ja gárvvistanmateriálas ja árvalusas gárvvistanmuttus Oaivilat ja muittuhusat lávvaevttohusas ja -evttohusas oaidnin láhkai doallama áigge ja álbmotdilálašvuodain guovllugielddaid mielde
Virgeoapmah aččat ja earát dávisteaddji bealit	Lappi gielddat, ministerijjat, Fávledoaimmahat, Musealágádus, Traficom, TUKES, STUK, Váldoovdagoddi, Logistihkalágádusa ovdagoddi, 3. logistihkaregimeanta, Áibmofámuid ovdagoddi, Eanafámuid ovdagoddi, Sámediggi, Lappi EBI-guovddáš, Lappi AVI, Musealágádus, Siida, Duortnosleagi musea, Lappi eanagottemusea, Suoma	Kommeanttat mihttomeriin ja gárvvistanmateriálas ja árvalusas gárvvistanmuttus Mihttomearreráđđádallamat, oassálastin seminárii EHL:a čuvvon virgeoapmahašráđđádallamat gárvvistan- ja evttohusmuttus

	Vuovdeguovddáš Lappi, Meahciráđđehus, Tuollu, Jeagárbrigáda, Lappi girdinfámut, Lappi rádjegozáhusa ovdagoddi, Lappi gádjunlágádus, Lappi buresveadjinguovlu, Davvebađaeatnama lihttu ja Lappi ránnjágielddat Davvebađaeatnamis. Nuorta-Lappi gieldaovttastupmi, Mearra-Lappi ovddidanguovddáš ry, Davvi-Lappi guovlluovttasbarggu gieldaovttastupmi, Roavvenjárgga guovllugiela, Duottar-Lappi Ovddideapmi ry, Duortnosleagi guovllugiela, GTK, Fingrid, Finavia, Bálgosiid ovttastus, VR group, Gasgrid Finland, Fuolahansihkkarvuodaguovddáš, Dálkediehtagalágádus	Cealkámušat gárvvistan- ja evttohusmutter Eará virgeoapmahašovttasbargu olles proseassa áigge
Servošat, maid doaimma-suorggi plánas gieđahallet	Lappi gávpegámmir, Lappi fitnodatdoallit ry, Suoma luonddusuodjalanlihtu Lappi bire ry, Lappi huksenárbi ry, ProAgria Lappi, MTK-Lappi ry, Lappi Turismaealáhusa lihttu, Lapin kylät ry, Sámebálgosat ry, Suoma fuođđoguovddáš, energijafitnodagat, bálgosat, guolledoalloguovllut je. searvvit	Kommeanttat mihtomeriin ja gárvvistanmateriálas ja árvalusas gárvvistanmutter Oaivilat ja muittuhusat lávvaevttohusas ja -evttohusas oaidnin láhkai doallama áigge ja álbmotdílálašvuodain guovllugielddaid mielde Dárbbu mielde ráđđádallamat intreassajoavkkuiguin

5.2 Searvadanmeannudeapmi ja vuorováikkuhus

Oasálaččain lea vejolašvuolta guođđit máhcahaga sierra muttuin ja mángggain eará vugiiguin. Vuosttas geardde máhcahaga lea vejolaš addit láva johtui bidjan ja oassálastin- ja árvvoštallanplána gulaheami oktavuodas ja go oassálastin- ja árvvoštallanplána biddjojuvvo oaidnin láhkai. Maŋnelis oasálaččat sáhttet addit oaivila láva gárvvistanmutter dahje muittuhusa lávvaevttohusas. Fridjahápmásaš máhcahaga lea vejolaš addit olles lávvaproseassa áigge. Gárvvistanmutter ja evttohusmutter bivdojuvvojit maidái EBI-guovddázis, gielddain, guovddáš virgeoapmahaččain ja servošiin ja daid ministeriijain, maid ášši guoská.

Váikkuheami vejolašvuodát leat stuorimusat lávvaproseassa álgomuttus. Buot bealiváldimat girjejuvvojit, dego maiddái dat, mo dat leat váikkuhan plánemii dahje dan bohtosiidda. Ožžojuvvon máhcahahkii vástiduvvo.

Dieđiheapmi

Eanagottelávvaplánema muttuin, sisdoalus, álbmotdilálašvuodain, árvalusaid ja evttohusaid oaidnin láhkai doallamis sihke vejolašvuodain oaivila ja muittuhusa addimii dieđihuvvo čuovvovaš vugiiguin:

- almmuhusaid, gulahusaid, dieđáhusaid ja artihkkaliid bokte
- aviissain ja gielddaid dieđihangaskaomiin
- Lappi lihtu ja gielddaid almmuhantávvaliin
- Lappi lihtu (www.lapinliitto.fi) ja gielddaid internet-ruovttusiidduin
- sosiála medias
- Lappi lihtu guovlluplánema ođasreivves

Virggálaš gulahusat dahkkojuvvojit suomagillii ja golmma sámegillii (davvisáme-, nuortalaš- ja anárašgillii). Gulahusat almmustahttojit Lappi lihtu ja gielddaid almmuhantávvaliin ja Lapin Kansas. Áššegirjjit jorgaluvvojit dárbbu mielde davvisámegillii. Sámiid ruovttuguovllus álbmotdilálašvuodain lea vejolaš ávkkástallat davvisámegiela tulka.

5.3 Máhcahat oassálastin- ja árvoštallanplánas

Máhcahaga oassálastin- ja árvoštallanplánas sáhtá guođdit olles eanagottelávvaproseassa áigge. Vuosttas geardde máhcahaga lea vejolaš guođdit láva johtui bohtima ja oassálastin- ja árvoštallanplána gulaheami oktavuodas ja go oassálastin- ja árvoštallanplána biddjojuvvo oaidnin láhkai. Maŋnelis oasálaččat sáhttet addit oaivila láva gárvvistanmuttus dahje muittuhusa lávvaevttohusas.

Oassálastin- ja árvoštallanplána beaiváduvvo lávvaplánema ovdánettiin, vai dat čuovvu olles áigge áiggi ja das sáhtá guođdit máhcahaga olles lávvaproseassa áigge.

Áigge dási OÁP lea oazžumis Lappi lihtus ja lihtu ruovttusiidduin: [www....](http://www.lapinliitto.fi)

5.4 Mearrádusdahkan

Eanagotteláva johtui boahtimis mearrida eanagotteráđdehus. Eanagotteláva dohkkeha Lappi lihtu váldostivrra. Dohkkehanmearrádusas lea vejolaš váidit Davvi-Suoma hálddahušiektái.

6. Stáhtaid rájáid rasttildan birasváikkuhusat

Lávameannudeamis heivehat stáhtaid rájáid rasttildeaddji birasváikkuhusaid dáfus eanageavahan- ja huksenlága 206 §:a. Stáhtaid rájáid rasttildeaddji birasváikkuhusaid guoskevaš eanageavahan- ja huksenlága nuppastus bođii fápmui 1.1.2017.

Eanageavahan- ja huksenlága 206 a §:a mielde, jus mearkkašahtti birasváikkuhusat šaddet Suoma geatnegahttan riikkaidgaskasaš soahpamuša oassebeallin lea stáhta guvlui, dahje jus mearkkašahtti birasváikkuhusaid čuožáhahkan lean stáhta dan bivdá, Suoma birasguovddáš (SYKE) galgá atnit fuola almmuhus- ja ráđđádallandoaimmaid dáinna gažaldatvuloš stáhtain.

Eanageavahan- ja huksenlága 206 b §:a mielde, jus SYKE oaidná, ahte láva ollašuhttimis leat mearkkašahtti birasváikkuhusat, SYKE galgá almmuhit váikkuhusaid árvvoštallamis ja doaimmahit anus lean materiála nuppi stáhtii. Materiála, mii doaimmahuvvo nuppi stáhtii galgá láva ovdánettiin dievasmahttit lávvačilgehusain go dat gárvána.

Meannudeamit sáhttet boahtit ovdan EU:a lahttostáhtain ja ETA-soahpamuša vuodul Norggas. Geatnegasvuohta ii guoskka Ruošša stáhta. Rájáid rasttildeaddji váikkuhusaid árvvoštallama dárbu čuočcá lagamustá ovddidanavádagaide, johtalusoktavuođaide, turismii, bálvalusfálaldahkii, máđijaide ja energijafuolahussii sihke luonddu-, eanadat- ja kulturárvvuid gáhttemii.

Lappi dorvvolašvuođa- ja johtalusmuddoeanagottelávas 2050 riikkaidgaskasaš gullan čuočcá Ruota ja Norgga stáhtaide. Láva ollašuhttimis nuppi stáhtii čuočcán birasváikkuhusaid govvidan materiála galgá dárbbu mielde jorgalahttit vuostáiváldi stáhta virggálaš gillii (EHL 206 b.3 §). Riikkaidgaskasaš gullamii doaimmahuvvon áššegirjjit jorgaluvvojit ruota-, dáro- ja davvisámegillii. Gullanáššegirjjit sisttisdoallet tehtis govvádusa lávva fidnus ja dan vejolaš mearkkašahtti váikkuhusain, gullanáiggis Suomas ja dieđut olles lávva materiálii eanagotti lihtu neahttasiidduin.

Lappi dorvvolašvuođa- ja johtalusmuddoeanagottelávva 2050 buktojuvvo ovdan álbmotdilálašvuođas muddoeanadatláva gárvvistanmuttu oktavuođas, jus riikkaidgaskasaš gullama oktavuođas ožžojuvvon máhcahaga vuodul dat gávnnavuvvo dárbbášlažžan.

7. Áigetávval

OASÁLAŠ	MUTTUT	DOAIBMA	LÁHKA	ÁIGI
Máhcahaga addinvejolaš-vuohta OÁP:s	Álggahan-muddu	Sámediggelága čuvvon ráđđádallan	SáDi 9 §	11/2024
		OÁP dahjege oassálastin- ja árvvoštallanplána oaidnin láhkai	EHL 63 §	1/2025
		Riikkaidgaskasaš gullan	EHL 206 a §	1/2025
		Álggahanmuttu Virgeoapmahašráđđádallan	EHÁ 11 §	4/2025
		Nuortalašlága čuvvon ráđđádallan	KL 56 §	4/2025
		Boazodoallolága čuvvon ráđđádallan	BDL 53 §	4/2025
Oaivila addinvejolašvu ohta gárvvistan-materiálas	Gárvvistan-muddu	Čielggadusat	EHÁ 10 §	2025–2026
		Seminára		2026
		Sámediggelága čuvvon ráđđádallan	SáDi 9 §	2026
		Boazodoallolága čuvvon ráđđádallan	BDL 53 §	2026
		Oaidnin láhkai doallan	EHL 62 §, EHÁ 30 §	2026
		Riikkaidgaskasaš gullan	EHL 206 a §	2026
		Vástagat oaiviliidda		
		Cealkámušat virgeoapmahaččain, dát muddu sáhttá jávkát láhkaođastusas	EHÁ 13 §	2026
Muittuhusa addinvejolaš-vuohta evttohusas	Evttohus-muddu	Virgeoapmahašráđđádallan	EHÁ 11 §	2027
		Sámediggelága čuvvon ráđđádallan	SáDi 9 §	2027
		Boazodoallolága čuvvon ráđđádallan	BDL 53 §	2027
		Oaidnin láhkai doallan		5–6 / 2027
		Riikkaidgaskasaš gullan	EHL 206 a §	5–6 /2026
		Vástagat muittuhusaide		9 /2027
	Dohkkehan-muddu	Evttohus váldostivrii	EHL 31 §	10/2027
		Eanagottevældostvra dohkkeha		11 /2027
		Diehtun rg-oasálaččaide	EHL 206 a §	
Váidinvejolašvu ohta Davvi-Suoma Hállddahuš-riektái	Vejolaš váidagat	Cealkámuš Davvi-Suoma hállddahušriektái váidagiin	EHL 188 §	
	Fápmui-bohtin	Čuovvun ja ovddideapmi	EHL 32 § EHÁ 2§	

8. Oktavuodadieđut

Eanagotteláva gárvvista Lappi lihtu virgedoaimmahat. Lávvaplánenbarggu doarjjan Lappi lihtu ráđđehus nammada stivrenjoavkobeliid ja golbma eanagotteráđđehusa lahtu, main okta nammaduvvo stivrenjoavkku sátnejodiheaddjin. Stivrenjovkui gullet čuovvovaš bealit:

- Nuorta-Lappi guovllugiella
- Roavvenjárgga guovllugiella (Roavvenjárga / Ranua)
- Duortnosleagi guovllugiella (Badjeduortnus / Pello)
- Mearra-Lappi ovddidanguovddáš ry
- Duottar-Lappi ovddideapmi ry
- Davvi-Lappi guovlluovttasbarggu giellaovttastupmi
- Sámediggi
- Lappi EBI-guovddáš (ealáhusat, johtalus, biras)
- Fávledoaimmahat
- Johtalus- ja gulahallandoaimmahat Traficom
- Meahciráđđehus
- Bálgosiid ovttastus
- Lappi gávpegámmir
- Lappi fitnodatdoallit
- Bealuštanfámut / 3. logistihka regimeanta
- Suoma luonddusuodjalanlihtu Lappi bire
- Suoma vuovdeguovddáš
- MTK ry

Virgedoaimmahagas oktavuodaolmmožin doibmet plánenhoavda Paula Qvick, lávvaplánenoaivámuš Juha Piisilä, birasáššedovdi Tiina Elo, guovlluplánejeaddji Minttu Peuraniemi ja guovlluplánejeaddji Kaisa Kinnunen.

Lappi lihttu, guovlluplánen:

Plánenhoavda Paula Qvick

040 653 2996

paula.qvick@lapinliitto.fi

Lávvaplánenoaivámuš Juha Piisilä

040 711 8382

juha.piisila@lapinliitto.fi

Birasáššedovdi Tiina Elo
040 669 2501
tiina.elo@lapinliitto.fi

Guovlluplánejeaddji Minttu Peuraniemi
040 5426252
minttu.peuraniemi@lapinliitto.fi

Guovlluplánejeaddji Kaisa Kinnunen
040-4801719
kaisa.kinnunen@lapinliitto.fi

Hallituskatu 20 B, 96100 Roavvenjárga
E-mail: info@lapinliitto.fi
PL 8056, 96101 Roavvenjárga

9. Gáldologahallan

Eanageavahan- ja huksenláhka. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
gehččojuvvon 15.10.2024

Suoma birasguovddáš (2024). Riikkaviidosaččat árvvolaš eanadatguovllut.
<https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/maisemat/arvokkaat-maisema-alueet>
gehččojuvvon 15.10.2024